

Ki a szórvány
Kárpátalján?

2012.04.24.

Kisebbségek ismérvei

(Forrás: Kiss Gy. Csaba)

- Számosságuk
- Térbeli elhelyezkedésük
- Identitásuk jellege

Számosságuk

1. Abszolút nagyságuk:

- ❑ *Fél milliónál több lelket számlálnak*
- ❑ *100-150 ezer főt kitevő nemzeti kisebbségek*
- ❑ *20-100 ezer lelket számláló kisebbségek*
- ❑ *szórvány kisebbségek - 20 ezer főnél kisebb népcsoportok a*

2. Relatív nagyságuk:

- ❑ *Az illető ország 10%-át meghaladó arányú*
- ❑ *Az államok 3-10%-át kitevő*
- ❑ *A népesség 3%-át el nem érő*

Térbeli elhelyezkedésük

- *Kompakt területen élnek*
- *Vannak-e kisebbségi régiók, kistáják*
- *Multietnikus régiók*
- *Szórványban vannak*
- *Milyen távolságban vannak „anyanemzetüktől”*

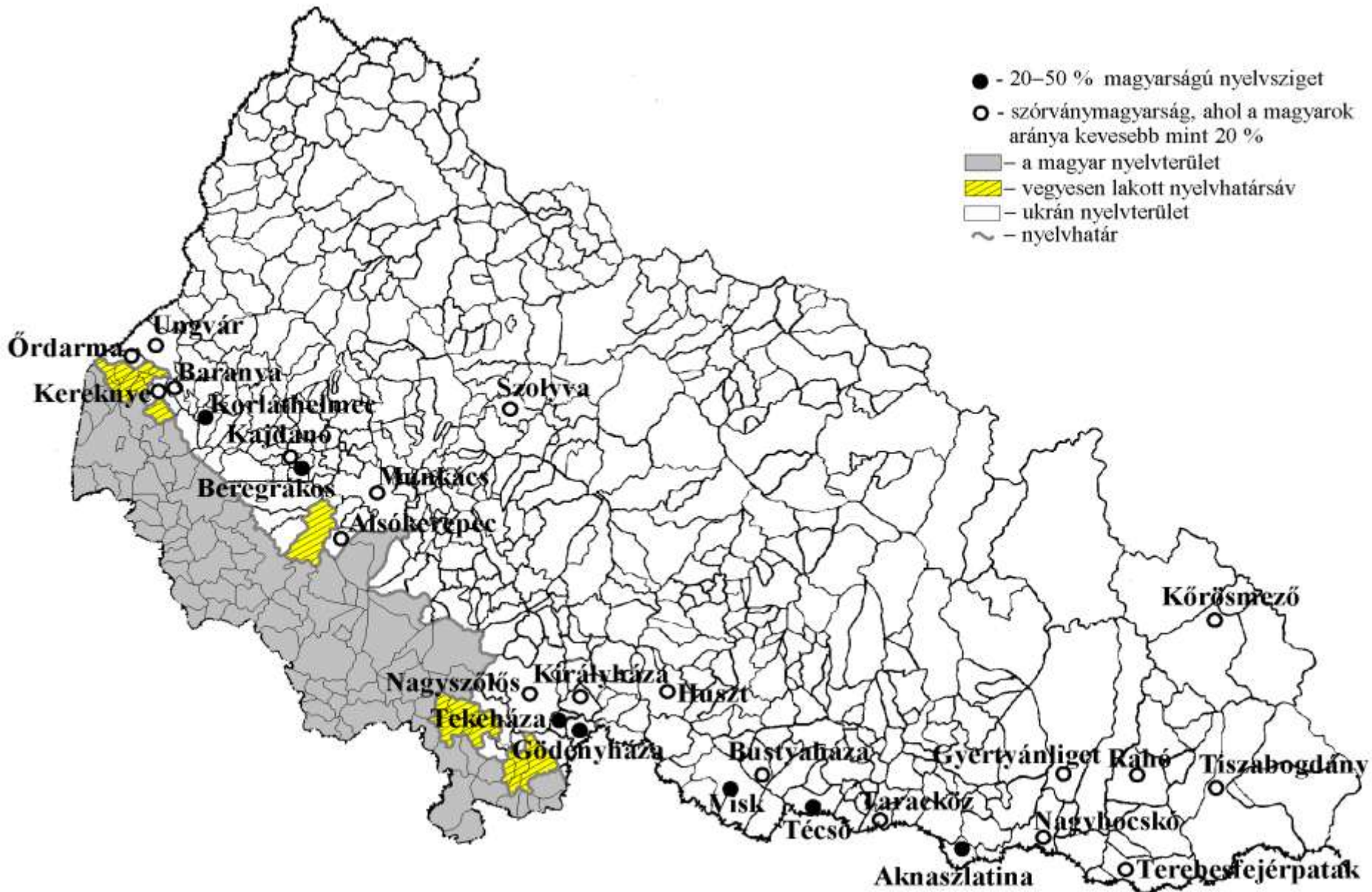
Identitásuk jellege

(az identitás-tudatnak, vagyis a tudat milyenségének az egyik oka, hogy milyen körülmények között született meg a kisebbség)

Magatartás típusok:

- *Erős nemzeti tudatuk van*
- *Nemzeti és vallási identitás szoros összefonódottságával jellemezhető tudat*
- *Bizonytalan „lebegő” identitású*

Kárpátalja: magyar nyelvterület

Definíciók

- *Etnikum,*
- *Diaszpóra,*
- *Szórvány*

Etnikum

Etnikum alatt azt a népcsoportot értjük, amely egy adott többségi társadalmon belül huzamosabb ideig a többségekkel együtt élve nemzeti ismérveinek főleg néprajzi jellegű kulturális örökségét őrizte meg, identitásának mássága nemzeti mentalitásában, logikájában nyilvánul meg, részben vagy teljesen integrálódott, esetenként a nyelvcserén túl van, de még mint csoport különállását igyekszik megőrizni, ellenállni az előrehaladott asszimilálódási folyamatnak.

Diaszpóra

Diaszpóra alatt azt a nemzeti kisebbségi csoportot értjük egy többségi társadalmon belül, amely valamely történelmi, társadalmi, gazdasági esemény, folyamat hatásra, politikai egzisztenciális, gazdasági okokból személyes egyéni döntés alapján választotta azt a társadalmat melyben él, de ragaszkodik anyanemzetének kultúrájához.

Szórvány (Foszlánymagyarság)

Szórványnak tekintjük azt a nemzeti kisebbséget, mely több generáción keresztül egy adott térségben letelepedve él, és valamely történelmileg determinált társadalmi-gazdasági folyamat hatására az adott szállásterületen elvesztette társadalmi befolyását, számossága szempontjából abszolút és relatív aránya egy meghatározott, a nemzeti kisebbségek erős helyzete szempontjából a billenőpont alá került, érdekérvényesítési potenciájának csökkenése révén kulturális anyanyelvi intézményeinek nagy részét elvesztette, vagy már nem képes önerőből fenntartani, de identitása még elég erős, bár előrehaladott a nyelvcsere, az asszimilációs folyamata.

Kárpátalja és megyei jogú városai

Település	Összlakosság	Közülük magyar	Magyarok aránya %	intézményes magyar nyelvi okt.	
Kárpátalja	1258264	151516	12,04	1	szórvány
Városi lakosság	466004	53598	11,50	1	szórvány
Falusi lakosság	792260	97918	12,36	1	szórvány
Huszt	29080	1706	5,87	1	elvesző
Ungvár	117317	7972	6,80	1	sorvadó
Munkács	82346	6975	8,47	1	sorvadó
Csap	8919	3496	39,20	1	billenő
Beregszász	26735	12779	47,80	1	billenő

Kárpátalja és megyei jogú városai

Település	Összlakosság	Közülük magyar	Magyarok aránya %	intézményes magyar okt.	
Kárpátalja egésze	1258264	151516	12,04	1	szórvány
Városi lakosság	466004	53598	11,50	1	szórvány
Falusi lakosság	792260	97918	12,36	1	szórvány
Huszt	29080	1706	5,87	Van	elvesző
Ungvár	117317	7972	6,80	Van	sorvadó
Munkács	82346	6975	8,47	Van	sorvadó
Csap	8919	3496	39,20	Van	billenő
Beregszász	26735	12779	47,80	van	billenő

Beregszászi járás

Település	Összlakosság	Közülük magyar	Magyarok aránya %	intézményes magy. nyelvi okt.	
Beregszászi járás	53841	41163	76,45		tömb
Bakos	988	496	50,20	nincs	Elvesző
Szvoboda (Újbátyú)	853	284	33,29	nincs	Elvesző
Nagybakta	1022	326	31,90	nincs	Elvesző
Csikósgorond	80	22	27,50	nincs	Elvesző
Kovászó	898	49	5,46	nincs	elvesztett
Hunyadi tanya	324	9	2,78	nincs	elvesztett
Alsó remete	860	7	0,81	nincs	elvesztett
Felső remete	478	5	1,05	nincs	elvesztett
Badó	549	4	0,73	nincs	elvesztett
Danyilovka	489	17	3,48	nincs	elvesztett
Katanovo (Somitanya)	262	3	1,15	nincs	elvesztett

Nagyszőlősi járás

Település	Összlakosság	Közülük magyar	Magyarok aránya %	intézményes magy. okt.	
Nagyszőlősi járás	117863	30874	26,19	van	sorvadó
Nagyszőlős	25760	3633	14,10	nincs	sorvadó
Karácsfalva	389	336	86,38	nincs	elvesző
Újhely	1856	1252	67,46	nincs	elvesző
Mátyfalva	1069	715	66,88	nincs	elvesző
Csepe	1943	1110	57,13	nincs	elvesző
Gödényháza	594	241	40,57	nincs	elvesző
Fancsika	2037	770	37,80	nincs	elvesző
Feketeadó	2230	715	32,06	nincs	elvesző
Tekeháza	1533	418	27,27	nincs	elvesző
Csomafalva	528	70	13,26	nincs	elvesző
Ruszkadolina, Oroszvölgy	440	48	10,91	nincs	elvesztett
Királyháza	8147	510	6,26	nincs	elvesztett
Heteni	753	22	2,92	nincs	elvesztett
Puskino	1409	26	1,85	nincs	elvesztett
Veréce	2024	25	1,24	nincs	elvesztett
Szőlősvégardó	4368	36	0,82	nincs	elvesztett
Szászfalu	2283	10	0,44	nincs	elvesztett

Ilosva és Munkácsi járás

Ilosvai járás	100881	114	0,11		
Ilosva	9515	45	0,47	nincs	elvesztett
Munkácsi járás	101572	12871	12,67		szórvány
Izsnyéte	2227	1435	64,44	van	sorvadó
Rákos	3266	1493	45,71	van	sorvadó
Kajdanó	1225	180	14,69	nincs	elvesztett
Alsókerepec	922	79	8,57	nincs	elvesztett
Kölcsény	4407	31	0,70	nincs	elvesztett
Beregszentmiklós	6817	34	0,50	nincs	elvesztett
Újdávidháza	4002	23	0,57	nincs	elvesztett

Ungvári járás

Ungvári járás	74433	24822	33,35		
Szürte	1896	1239	65,35	van	sorvadó
Botfalva	579	379	65,46	nincs	sorvadó
Salamon	1342	833	62,07	van	sorvadó
Sislóc	338	203	60,06	van	sorvadó
Császlóc	816	424	51,96	nincs	sorvadó
Helmec	901	437	48,50	nincs	sorvadó
Tarnóc	854	354	41,45	nincs	sorvadó
Homok	1179	430	36,47	van	sorvadó
Koncháza	1278	409	32,00	van	sorvadó
Kincses	327	82	25,08	nincs	elvesző
Ketergény	1349	222	16,46	nincs	elvesző
Cservona	864	126	14,58	nincs	elvesző
Minaj	3088	402	13,02	nincs	elvesző
Ördarma	2618	173	6,61	nincs	elvesztett
Baranya	1603	69	4,30	nincs	elvesztett
Kereknye	1591	68	4,27	nincs	elvesztett
Hosszú mező	595	18	3,03	nincs	elvesztett
Onokóc	2237	43	1,92	nincs	elvesztett
Szerednye	3494	43	1,23	nincs	elvesztett

Szolyvai és Perecsenyi járás

Szolyvai járás	55468	383	0,69		
Szolyva	17145	335	1,95	van	elvesző
Perecsenyi járás	31790	78	0,25		
Perecseny	7083	37	0,52	nincs	elvesztett
Turja Remete	3295	24	0,73	nincs	elvesztett

Máramaros

Rahói járás	90811	2929	3,23		szórvány
Rahó	15241	1037	6,80	van	elvesző
Gyertyánliget	3391	491	14,48	részben	elvesző
Kőrösmező	8006	809	10,10	van	elvesző
Nagybocskó	9430	341	3,62	nincs	elvesző
Tiszbogdány	3277	104	3,17	nincs	elvesző
Terebesfejérpata	2671	84	3,14	nincs	elvesző
Técsői járás	172389	4991	2,90		szórvány
Técső	9786	2306	23,56	van	sorvadó
Aknaszlatina	9276	2193	23,64	van	sorvadó
Bustyaháza	8554	341	3,99	mimcs	elvesztett
Kerekhegy	573	20	3,49	nincs	elvesztett
Taracköz	7469	63	0,84	nincs	elvesztett
Husztói járás	96561	3785	3,92		
Visk	8141	3699	45,44	van	sorvadó

Kutatásaink eredménye

- A nyelvcserre előrehaladott
- A családokon belül is ukránul beszélnek
- A magyar identitás még helyenként erős, főleg a az időseknél és középkorúaknál
- A magyar nyelv ismeretének újjáélesztéséről szólt a múlt évtized több kevesebb sikerrel
- Intézményesült nagymamák
- Nagy erőfeszítésük eredményei a kialakult helyzet
- Fiatalok, racionalitás, útkeresés, elbizonytalanodás, önbecsülés csökkenése

Ok - okozat

- Az 1989-es újraeszmélés és a forró hangulatú 2004-es év közötti időszak volt.
- Ha nem is zárult le valami, de a narancsos forradalom, amelyben megszületett az ukrán nemzetállam, lendületet adott az ukrán nemzeteszemének, valamint a rosszemplékű december 5-kei népszavazás a magyar kettős állampolgárságról biztos kihatással van /lesz a kárpátaljai magyarok helyzetére, gondolkodására, a jelenükre és jövőjükre.
- Mint minden történelmi esemény hatása a változást nem azonnal idézi, hanem mindig egy folyamat kezdetét jelenti, amit most érzékelünk.

Következtetés

- A kárpátaljai szórványhelyzetet nem lehet egységesen kezelni, célszerű lenne az adott település helyzetéhez igazodó lokális megoldásokat keresni.

Szórványok első csoportja

- Azok a települések tartoznak ide, ahol megőrizték az intézményes anyanyelvű oktatást. A feladat nem a konzerválásban, hanem a fejlődésben rejlik. A továbblépési lehetőségeket a helyi lokális elitnek kellene keresni, és találni olyan válaszokat, amelyek a közösségek, és azokat alkotó egyének számára meggyőzőnek tűnnek az adott kor kihívásaira.
- Egyedi programok kidolgozására lenne szükség közösségi és intézményi szinten, például az egész napos oktatás.
- A különböző korosztály megszólítása identitást megőrző, önérzetet, pozitív élményt adó programok mindenek előtt.
- Jó válasz lehet a minőségi oktatás, ahol például nagy teret és lehetőséget szentelnek a nyelvi - kommunikációs oktatásnak, a regionális nyelvnek és az idegen nyelvnek.
- Másik alkalmazható helyi program lehet az informatika széleskörű elsajátítása, alkalmazási lehetőségei.
- Kulcskérdés az elkötelezett, hiteles, megfelelő szakemberek megtalálása, illetve olyan vezetőké, akik az ügy elkötelezett híve és hitelesen tudják képviselni azt a célcsoportok irányába és a hivataloknál is.

Szórványok második csoportja

Azon településeken, ahol a krízis jelei mutatkoznak (évente egyre kevesebb a beiskolázott tanulók száma). Ezeket az intézményekben elérni, hogy a rejtett tanterve megfeleljen a kijelölt céloknak, az iskola szellemiségében a magyar kultúrát tükrözze. Ezen intézményekben is fontos lenne az idegennyelvi és informatikai szakosodás bevezetése, ami minőségi oktatással párosulna.

Ahol nincs magyar óvoda, sem óvodai csoport célszerű lenne szervezni, vagy legalább elérni a kétnyelvű oktatás bevezetését (az egyik nevelő csak ukránul, a másik csak magyarul foglalkozik, beszél a gyerekekkel).

Szórványok harmadik csoportja

- A csoportba tartoznak azok a települések, ahol a magyar oktatást óvodai szinten vagy vasárnapi iskolákban tudták megszervezni, esetleg egyáltalán nincs semmilyen intézményesült oktatás.

Ezeken a helyeken a magyar, mint kötelező tantárgy bevezetését lehetne kezdeményezni állami intézményekben, esetleg a szabadon választható órák keretén belül (népismeret, magyarságismeret, népművészet, magyar történelem, kirándulások, drámapedagógiai szakkör, rocktörténeit, filmtörténeti szakkör, nyári táborok, táncház stb). Ahol működik óvoda, ott elemi iskola, osztály nyitását kezdeményezni.

Elvesztett világok

- Kulturális programokkal, magyar nyelvtanfolyammal, színházzal, táncházzal kialakítani a magyarok iránti szimpátiát.

- Köszönöm a figyelmet!

- Orosz Ildikó

Punykó Mária

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR

PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG

SZÓRVÁNYPROGRAMJA

2012.04.24.

A kezdet

- 1988-ban Rahón megalakult a Petőfi Sándor Anyanyelvi Klub.
- A nagymamák klubjaként indult, ám mivel a nagymamák magukkal vitték a találkozásokra az unokákat, ebből az anyanyelvi klubból nőtt ki az első vasárnapi iskola, ahol Bilics Éva foglalkozott a gyerekekkel.
- A kezdeményezést követte a többi település, s a kilencvenes években sorra indultak a vasárnapi iskolák.

Az első szervezett lépések

- Egyre több helyen fogalmazódott meg az igény az intézményes magyar nyelvű oktatásra.
- Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség megalakulása óta (1991) foglalkozik a szórványvidék magyar gyökerekkel rendelkező gyerekeinek nyelvésztésével.
- Az intenzív kapcsolat a Felső-Tisza-vidékkel, majd a szolyvaiakkal 1995-höz, az első Anyanyelvi Irka Táborhoz köthető.

A főiskola szerepvállalása

A szórványvidék a szovjet időben nem nevelhette ki a saját magyar értelmiségét, ezért a szakemberek „importálására” szorult.

Így jött létre a Rákóczi-főiskola és a pedagógusszövetség közös programja, melynek értelmében a végzős hallgatókat felkészítettük erre a missziós munkára.

Megindult a szórványvidék magyar származású fiataljainak taníttatása a magyar felsőoktatási intézményekben, hogy szülőföldjükre visszatérve saját környezetükben végezhessek nemzetmentő munkájukat.

Az első részeredmények

- Számos fiatal küldtünk a Magyar Nyelvi Előkészítő Intézetbe, sokan pedig a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola előkészítőös hallgatói lettek.
- Akik befejezték a főiskolát, 1-2 kivétellel ma a szórványvidék iskoláiban, óvodáiban dolgoznak, ám továbbra is van igény a külső szakemberekre.

Napjaink helyzete

- A beregszászi főiskolát végzettek közül eddig 38-an dolgoztak, illetve dolgoznak a szórványvidék oktatási intézményeiben.
- A főiskolán végzett hallgatók közül egy nem dolgozik.
- A főiskola végzősein kívül a szórványban dolgozók közül 4 pedagógus az UNE, 3 a munkácsi tanítóképző, egy a nyíregyházi főiskola diplomájával rendelkezik.
- Jelenleg a Főiskolán erről a vidékről 24 hallgató tanul különböző szakokon.

A napi munka

- A 2011/12. tanévben a pedagógusszövetség szervezésében 20 település 53 vasárnapi iskolájában folyik a magyar nyelv oktatása, valamint 10 intézményben van magyar nyelvű osztály, illetve óvodai csoport.
- Szövetségünk munkatársai állandó munkakapcsolatban vannak a helyi tanárokkal, rendszeresen látogatják a szórványvidék vasárnapi iskoláit, módszertani tanácsokkal, tankönyvekkel, segédanyagokkal, lehetőség szerint szemléltető-és technika eszközökkel látják el a pedagógusokat.

A napi munka

- Rendszeresen foglalkozunk a vasárnapi iskolák tanárainak továbbképzésével. Évközi kihelyezett módszertani tanácskozásokat, konferenciákat, nyári itthoni és magyarországi továbbképzési lehetőségeket biztosítunk pályázatok révén, pályázati alapon számukra.
- Számos, a KMPSZ által megjelentetett módszertani kiadvánnyal segítjük a munkájukat

Körösmező

Körösmezői iskola-óvoda épülete

Tantestület

2012.04.24.

A KMF végzősei, akik a Felső-Tisza-vidéken tanítanak

2012.04.24.

Kőrösmezői óvodások

2012.04.24.

Rahó

Napközi

Vasárnapi iskola

2012.04.24.

A nyelvhasználat tükröződése a sírfeliratokon

Katonasírok és emlékművek

Rahó-Cipszeráj

Hogyan tovább:

- Anyanyelven?
- Ukránul?
- Is-is?
- Milyen arányban?
- Kik, kinek, hol, hogyan?
- Meddig?
- Hova tovább?
- Miből?
- Ki vigye át a szerelmet ...?

!?

The background of the slide is a solid orange color with a faint, stylized pattern of overlapping leaves and stems in a slightly darker shade of orange. The leaves are simple in shape, with visible veins.

- Köszönöma figyelmet!

- Punykó Mária